

Natuurliehebbers en natuurorganisaties zijn specialisten die inventariseren óf beheren óf beschermen. Door deze strikte taakverdeling gaat veel potentiële winst voor de natuur verloren, meent Maurice Kruk, KNNV-lid en medewerker van Landschapsbeheer Zuid-Holland. Een pleidooi voor meer samenwerking en de terugkeer van de universele natuurbeschermer.

Samenwerken voor natuurwinst

OPINIE

Tekst Maurice Kruk, Landschapsbeheer Zuid-Holland
Beeld Fotalia.com

Veel natuurwaarden in Nederland staan onder druk. Tegelijkertijd zijn miljoenen mensen op één of andere wijze betrokken bij de natuur: bijvoorbeeld als genietende recreant, als donateur van een natuur- of landschapsorganisatie, als teller van soorten of als actief beschermer.

De beschermer houdt zich bezig met maatregelen die van betekenis zijn voor leef-, rust- of voortplantingsgebieden van soorten. Zo worden heidevelden afgeplagd ten behoeve van het gentiaanblauwtje, broeihoop aangelegd voor ringslangen en bunkers opgesteld voor vleermuizen. Daarnaast zijn vele beheerders actief met landschapsonderhoud, zoals het knotten van wilgen en het snoeien van hoogstamfruitbomen. Ook kent ons land vele tellers, die enthousiast waarnemingen registreren en doorgeven.

Op 1 oktober 2011 hielden de KNNV en de VOFF een congres met het thema: "Van waarnemen naar beschermen". Want de natuur kan er veel bij winnen als we waarnemen en beschermen meer met elkaar vervoelen. Met andere woorden: als waarnemers ook beschermers worden, en andersom. Of als waarnemers en beschermers beter gaan samenwerken. Maar wat zijn de knelpunten?

1. BESCHERMERS METEN GEEN RESULTATEN

Voor een deel registreren ("tellen") beschermers ook: bijvoorbeeld de aantallen nesten van weidevogels en de uitgekomen jongen. Maar dit soort tellingen behoren niet standaard tot de beschermwerkzaamheden, en worden vaak zelfs als last ervaren. Tellen hoeveel broedparen weidevogels het beschermwerk dus oplevert, wordt niet of op zijn best door anderen gedaan. Zo ontbreken bijvoorbeeld de telgegevens van de gedeelten in een gebied waar niet naar nesten wordt gezocht. De resultaten van beschermen zijn niet altijd duidelijk zichtbaar en de kansen om het beheer te optimaliseren worden daardoor gemist.

2. BEHEERDERS KENNEN HET TERREIN ONVOLDOENDE

Mensen die landschapsonderhoud plegen, weten zelden wat daarmee hun bijdrage is aan het biotoop van verschillende soorten. Ze weten zelfs vaak niet hoe hun in de winter onderhouden bosje er 's zomers uitziet, en welke planten- en diersoorten het dan herbergt. Ook voeren zij niet altijd het beheer uit dat gericht is op biotoopverbetering voor bepaalde soorten. In het ergste geval kan er zelfs sprake zijn van aantasting. Door bijvoorbeeld zeer oude, omvallende bemoste knotwilgen te vervangen door nieuwe aanplant, wordt een belangrijk leefmilieu voor het knotwilgslakje aangetast.

3. TELLERS LATEN BESCHERMINGSKANSEN VERLOREN GAAN

Tellers registreren vaak enthousiast allerlei waarnemingen in de natuur, waardoor miljoenen gegevens in databanken terechtkomen. Veel tellers houden het hier echter bij. Ze tellen bij wijze van spreken net zo lang totdat een soort verdwenen is.

WAARNEMEN ÉN BESCHERMEN: INSPIREERENDE VOORBEELDEN

- Bij Staatsbosbeheer de Kempen zijn veel vrijwilligers actief, die waarnemingen doen aan diverse soorten. Zo tellen ze broedvogels, amfibieën in poelen en vleermuizen in kelders. Daarnaast tellen specialisten de planten, vlinders, libellen en gladde slangen. Tot slot kent het team vrijwilligers die de handen uit de mouwen steken om het beheer uit te voeren. Zij werken samen zodat het beheer heel gericht kan worden uitgevoerd.
- Uit waarnemingsanalyses van SOVON in het MUS-project (Meetnet Urbane Soorten) blijkt dat simpele maatregelen aan gebouwen en de aanwezigheid van bepaald groen ten goede komt aan vogelsoorten. Dit kan worden gekoppeld aan een actie om bewoners zich hiervan meer bewust te maken, en ze vervolgens over te laten gaan tot bijvoorbeeld het aanbrengen van gierzwaluw dakpannen, nestkasten of een aanplantactie. Zo zet je waarnemingen in om beschermwerk op te starten.
- De Vogelwerkgroep Nederweert houdt sinds 2002 bij hoe het een aantal vlindersoorten vergaat, zoals het bont dikkopje, spiegeldikkopje en kleine ijsvogelvlinder. Tegelijkertijd voert de groep beheerwerkzaamheden uit in het bos ten gunste van deze vlindersoorten. Zo kunnen ze monitoren wat het effect is van de beheerwerkzaamheden.
- Natuurwaarnemers van het Kennemerstrand inventariseerden vele natuurwaarden in het gebied en maakten diverse beleidsinstanties daarop attent. Daardoor werd uiteindelijk een beheerplan voor het gebied opgesteld, en kon de groep zelf aan de slag met het beheer: zoals het openmaken van het duin voor de heivlinder. Tellen leidde ook hier dus tot actief zelf gaan beheren.

CONCURRENTIE

Kortom, er is vaak weinig samenhang tussen tel- en beheerwerkzaamheden, waardoor kansen worden gemist voor onze natuur. Dit komt ook omdat het werk door veel verschillende natuur- en landschapsorganisaties wordt uitgevoerd, die dikwijls los van elkaar opereren. Deze onbekendheid met elkaar en zelfs angst voor onderlinge concurrentie om dezelfde vrijwilligers zorgen ervoor dat de samenwerking soms ver te zoeken is. Zo wil bijvoorbeeld elke natuurterreinbeheerder vooral zijn 'eigen' vrijwilligers. Hij wijst andere potentiële vrijwilligers af omdat de organisatie geen eigen terrein in de buurt heeft, terwijl deze mensen wel prima bij een particulier of andere terreinbeheerder aan het werk zouden kunnen. Een gemiste kans om iemand actief te krijgen voor de natuur. Maar ook binnen één grote natuur- en vogelwerkgroep kan de samenhang ontbreken. Diverse werkgroepen kunnen volkomen onafhankelijk van elkaar aan het werk zijn. Dan weet de knotgroep niet waar de steenuilenwerkgroep actief is, of waar de weidevogelgroep graag een bosje wat korter gezaagd zou willen hebben voor de weidevogels.

SAMENWERKING

Hoe kunnen we tellen en beschermen zinvol combineren? Dat kan als mensen naast het één ook het ander doen, of daarin samenwerken. Het blikveld wordt vergroot en de potentie voor tellen en beschermen van plant- en diersoorten sterk uitgebreid. Daarmee kunnen we grote winst voor de natuur boeken.

Natuurlijk is het niet altijd mogelijk dat tellers ook zelf het beschermwerk uitvoeren en vice versa. In dat geval moeten de mensen elkaar weten te vinden. Via een centraal meldpunt zouden waarnemers bijvoorbeeld de sterke achteruitgang van een soort kunnen melden. Via het meldpunt kan dan worden gezocht naar een beschermgroep in de buurt, of kunnen nieuwe vrijwilligers worden gezocht die zich willen inzetten voor het behoud van die soort. Andersom moeten beschermers er kunnen aangeven dat zij behoefte hebben aan tellers. Dat zou bijvoorbeeld kunnen via de nieuwe website www.natuurhulp.nl. Het mooiste is het natuurlijk als een bestaande organisatie de coördinatie op zich neemt, zodat er geen ver-

dere versplintering optreedt.

Hoe kunnen natuurorganisaties deze samenwerking faciliteren? De KNNV en de VOFF herbergen vooral tellers en kunnen deze telgegevens prima analyseren, al dan niet in samenwerking met onderzoekers. De 'doeners' in het vrijwilligerswerk zijn vaak actief bij de twaalf provinciale organisaties voor landschapsbeheer en het landelijke samenwerkingsverband daarvan, Landschapsbeheer Nederland. Deze organisaties zijn daarnaast goed in staat om mensen te mobiliseren die de leefomgeving willen verbeteren.

Alle vrijwilligers in Nederland, bij welke organisatie ze ook werken, kunnen een beroep doen op de vele vormen van ondersteuning van Landschapsbeheer, zoals cursussen, aanvullende verzekeringen, gereedschap en materialen. Ook IVN- of KNNV-werkgroe-

pen mogen zich laten faciliteren door Landschapsbeheer. Soms gebeurt dat al, zoals bij de KNNV afdeling Delfland, maar het kan nog veel vaker.

Om die reden zoeken Landschapsbeheer Nederland en VOFF momenteel naar mogelijkheden om (nog) meer en beter met elkaar samen te werken. In eerste instantie gaan we door middel van een pilot onderzoeken of dit inderdaad kan leiden tot een betere natuurbescherming. Want dat is toch het doel!

Bent u een teller, beheerder, of beschermer? Of doet u het allemaal tegelijk? Laat ons weten hoe u het liefste de natuur beleeft, in maximaal 250 woorden via natura@knnv.nl, bij voorkeur met foto. Vermeld in de titel 'Reactie Natura 1'. Bij voldoende inzendingen plaatsen we in komende Natura een bloemlezing van inspirerende voorbeelden.